

Univerzita – miesto „rozširovania“ rozumu pre transcendentno

(Zamyslenie sa nad úlohou univerzity)

MÁRIA SPIŠIAKOVÁ

Ak má univerzitná formácia plniť svoje pôvodné poslanie, ktorým je zameranie sa na pravdu a jej hľadanie, potom nesmie podliehať súčasným trendom, zdôrazňujúcim potreby praxe (automobilovej výroby, finančníctva) či moderných odborov (informatika, manažment). Dialogický proces hľadania pravdy pritom nie je samoúčelný, ale formuje zrelé osobnosti. Vysokoškolskí učitelia majú svojim študentom odkrývať význam toho, čo znamená „život ducha“ zasvätený hľadaniu pravdy a zároveň ich majú pripraviť na úlohu obnoviť náš spoločný svet v duchu nového humanizmu. Čo dnes „vkladáme“ do univerzitetnej formácie?

O vzťahu viery a rozumu a jeho význame v našom živote už toho bolo veľa napísané, predsa však sa nám v každodennej skúsenosti javí, že obsahy týchto ľudských schopností a dôležitosť ich vzájomného vyváženého prepojenia ostávajú často nepochopené, či podceňované. Svedčí o tom napríklad skúsenosť pedagógov s mladými stredoškólakmi, ktorí chcú na mnohé otázky týkajúce sa viery či osobného života jednoduché odpovede, ktoré im poskytnie niekto iný. Aj na vysokej škole sa stretáme so študentmi, ktorí, podľa ich vlastných slov, sa boja hlbšie zamýšľať nad nejakou existenciálnou témou – ako je napríklad existencia duše či života po smrti – lebo by mohli byť naruše-

né istoty ich viery. Ak majú odpovedať na – nie ľahké – otázky typu: „čo je to láska?“, uchýľujú sa často bez rozmýšľania k naučeným výrokom, napríklad: „Boh je láska.“ O tom, že pre mnohých ľudí nie je problém povedať, že veria v niečo, čo úplne protirečí obrazu sveta, aký nám opisuje súčasná veda, už ani netreba hovoriť (napr. radikálni kreacionisti).

Aj keď si to mnohokrát neuvedomujeme, viera a rozum majú spoločný základ, a tým je pravda. Obe sú zamerané na pravdu, ktorú chcú poznať a nadobudnúť o nej istotu – pevné presvedčenie. **Hoci sa môže zdať, že myslenie či rozum človek dostáva do vienu už so svojou ľudskou prirodzenosťou, ukazuje sa, že skutočne rozmýšľať, chápať a nielen opakovať naučené informácie, sa treba učiť, a to nielen na základnej či strednej škole. Zdá sa totiž, že bez schopnosti kriticky myslieť a premýšľať nad všetkým, s čím sa v živote stretáme, nie je možná ani autentická náboženská viera, ba ani pravá láska.**

Milovať možno nielen ľudí či Boha, ale milovať možno aj svoju rodinu, vlastnú profesiu. Môj otec sa vyznačoval láskou k profesii vysokoškolského učiteľa. Možno aj tento jeho vrúcny vzťah k univerzite a študentom prebudil vo mne záujem o univerzitné spoločenstvo a zapojenie sa do jeho života. To ma ďalej viedlo k hlbšiemu zamysleniu sa nad tým, čím toto spoločenstvo prispieva, či má prispievať, k formovaniu harmonických osobností, ľudí, ktorí sa nebudú báť rozmýšľať, ba budú opravdivo túžiť po poznaní pravdy, tej s malým aj s veľkým „p“. Pravda je totiž tým, čo spája vedu a náboženskú vieru – cieľom vedy je pravdivé poznanie a obsahom viery je to, čo človek považuje za pravdivé. Túžba po poznaní pravdy môže viesť až k poznaniu, že plnosť pravdy je v Bohu a teda k viere v Boha. Aj konvertitka, filozofka a svätica Edita Steinová to dosvedčuje hovoriac, že pred obrátením bola „túžba po pravde jej jedinou modlitbou“¹.

Akú úlohu má pri budovaní jednoty medzi vierou a rozumom univerzita? A ako by mala vyzeráť univerzitná formácia, ktorá napomáha dozrievanie osobnosti s vyváženým užívaním týchto ľudských schopností? Cieľom tejto eseje je zamyslieť sa nad týmito otázkami.

Hľadanie pravdy ako dialogická a kritická činnosť

Hľadanie pravdy neznamena len hromadenie poznatkov či informácií. Nutkavá túžba systematicky hľadať odpovede na ďalšie a ďalšie otázky, prečo sú veci také, ako sú, charakterizovala už starých Grékov, ktorým sa za to Egypťania vysmievali, hovoriac, že sú ako malé deti, ktoré sa stále pýtajú „a prečo?“. Bez tejto vytrvalej snahy dospieť až k prvotnej príčine vecí by neexistovala veda a neexistovali by ani univerzity, ktoré v sebe spájajú vedecké skúmanie s odovzďávaním poznania ďalším generáciám.

Súčasná spoločnosť sa často označuje ako „znalostná“ či „informačná“, lebo je denne zaplavovaná množstvom informácií, ktoré však často ani zďa-

¹ Porov. SESTRY KARMELITÁNKY (eds.): *Vzpomínky na Editu Steinovou*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1992, s. 21.

leka nie sú pravdivé. Preto je potrebná inštitúcia, ktorá sa nezameriava len na poznatky a informácie, ale na pravdivé poznanie ako také. Práve univerzitný študent sa má naučiť, ako prejsť od týchto povrchných poznatkov ku skutočnému vedeniu a jeho metodickému zaisteniu.² Toto „poslanie slobodného bádania a učenia v oblastiach, ktoré sú prístupné metodologickému a vedeckému spracovaniu“³ sa považuje za právny základ univerzity v občianskej spoločnosti. Jej povinnosťou je bádať, vyučovať a odovzdávať poznanie, no tiež oboznamovať s výsledkami svojho bádania verejnosť. Výsadné postavenie univerzít v celých dejinách ich existencie a s tým spojené akademické slobody a práva, súvisia s tým, že univerzita predstavuje istú „subkultúru, ktorej jadrom je cvičenie a vykonávanie kritického poznávania“⁴. **Pri takomto kritickom poznávaní je vedecká pravda neustále podrobovaná verifikácii a falzifikácii. A preto nemožno poznanie, ku ktorému sa dospieva, považovať za niečo „hotové“ či „neproblematické“, čo možno priamo zhodnotiť.**

Pre výuku na univerzite je charakteristické, že nie je ničím „hotovým“, odovzdávaním úplných informácií, ktoré poľahky možno nájsť na internete alebo v knižniciach. Jej podstatou je autonómna dialogická činnosť bádateľov, vyučujúcich a študujúcich, činnosť poznávania, ktorá vopred nepredpokladá nijaký konkrétny výsledok. Vo svojej vyprofilovanej podobe je preto univerzita „duchovnou inštitúciou“, pričom „duchovné“ môže byť i bádanie a výuka v rámci prírodných vied.⁵

Hľadanie pravdy, ktoré je hlavným zmyslom existencie univerzity je stále otvoreným procesom, ktorého výsledok vopred nepoznáme, a preto si ho nemôžeme vytýčiť ako cieľ. Tento proces, ktorý realizuje celá akademická obec, je spojený s kritickým myslením, s neustálym prehodnocovaním už poznaného a kladením si nových otázok. To však neslúži len prehĺbeniu poznatkov o predmete štúdia, ale je dôležité aj pre formovanie samotného „hľadača“ pravdy.

Univerzitné štúdium kultivuje ducha

Podľa J. H. Newmana univerzitné vzdelávanie „pôsobí na ducha a utvára charakter, je čímisi individuálnym a trvalým, a často sa o ňom hovorí v súvislosti s náboženstvom a čnosťou“⁶. Takáto „kultivovanosť ducha“ je sama osebe hodnotná, pretože pomáha jej nositeľovi pri všetkých činnostiach a robí ho užitočnejším pre spoločnosť. Umožňuje mu vedome si sformulovať vlastné názory, pravdivo ich rozvíjať, jasne vyjadrovať a účinne sa o ne zasadzovať, odhaliť sofizmy a nestarať sa o to, čo je nepodstatné. Dáva absolventovi schopnosť

2 Porov. BRANDT, R.: K čemu ešte university? A jaké? In: JIRSA, J. (ed.): *Idea university*. Praha : Academia, 2015, s. 145.

3 BRANDT, R.: K čemu ešte university? A jaké? In: JIRSA, J. (ed.): *Idea university*, s. 138.

4 BRANDT, R.: K čemu ešte university? A jaké? In: JIRSA, J. (ed.): *Idea university*, s. 145.

5 Porov. BRANDT, R.: K čemu ešte university? A jaké? In: JIRSA, J. (ed.): *Idea university*, s. 143–144.

6 NEWMAN, J. H.: *Idea university*. In: JIRSA, J. (ed.): *Idea university*. Praha : Acade-

zvládnuť akúkoľvek úlohu a získať si dobré meno, nech bude zastávať akúkoľvek pozíciu. Takýto človek je doma v akejkoľvek spoločnosti, vie konverzovať i počúvať, klásť správne otázky a nechať sa poučiť, ak nemá čím prispieť. Je mu vlastný „pokoj mysle, ktorá, žijúc vo svete, spočíva v sebe samej, a ktorá nachádza základ svojho šťastia u seba doma“⁷. Newman pritom zdôrazňuje aj spoločenskú hodnotu takéhoto vzdelania, ktorú vidí najmä v „pozdvihnutí celkovej intelektuálnej úrovne spoločnosti, kultivovaní myslenia verejnosti, cibrení vkusu, poskytovaní pravdivých princípov“⁸, pričom podľa neho uľahčuje aj výkon politickej moci a zjemňuje súkromné styky medzi ľuďmi.

Na prvý pohľad sa nám jeho postoj javí ako priveľmi idealistický. Najmä ak vidíme, ako v našej spoločnosti pribúdajú univerzitní absolventi ako huby po daždi, pričom mnohí z nich – najmä ak študovali len na diaľku – nikdy v skutočnosti nezažili to spoločenstvo bádateľov, pedagógov a študentov, hľadajúce pravdu o svete a o človeku, o ktorom bola reč. Navyše v bežnom pracovnom či verejnom živote len zriedka stretáme osobnosti s univerzitným vzdelaním a vlastnosťami „anglického džentlmena“, aké opisuje Newman.

Je zrejmé, že k tomu prispieva aj roztrieštenosť vzdelávania do mnohých odborov a špecializácií, pričom chýba perspektíva celostného pohľadu, či kladenia si otázok o význame celku poznania a jeho spätosti s existenciálnymi otázkami človeka.⁹ A práve takýto celostný pohľad na svet ako „univerzum“ bol jedným z podnetov ku vzniku univerzít. Súčasná roztrieštenosť však akoby naznačovala, že „neexistuje taká vec ako univerzum, nejaký celok, ktorého časti alebo rozličné stránky sú predmetom štúdia rozličných disciplín, ale existuje len pestrý súbor rozmanitých skúmaných predmetov“¹⁰. Otázkou je, či je vôbec potrebné hľadať takýto zjednocujúci pohľad na svet.

Potreba celostného pohľadu na človeka i na svet

Hoci sa zdá, že v bežnom živote človeka či spoločnosti neexistuje potreba takéhoto pohľadu, ktorý by spájal poznatky jednotlivých vedných disciplín, nie je to pravda. V celospoločenských diskusiách týkajúcich sa takých tém ako je rodina, manželstvo, potrat či eutanázia, ekológia a trvalo-udržateľný rozvoj, a mnohých ďalších, sa ukazuje, že nestačí hľadať na človeka len z pohľadu biológie, psychológie, sociológie, ekonomiky či náboženstva, ale je nutné hľadať aj celkovú odpoveď na to, kto je človek a aká je jeho úloha vo svete.

7 NEWMAN, J. H.: *Idea university*. In: JIRSA, J. (ed.): *Idea university*, s. 46.

8 NEWMAN, J. H.: *Idea university*. In: JIRSA, J. (ed.): *Idea university*, s. 51.

9 Jednostranný či čiastkový pohľad na skutočnosť nevedie k ľudskej múdrosti, skôr k hlúposti, ktorá neumožní pravdivo odpovedať na základné otázky ľudského života. Porov. GAVENDOVÁ, O.: Hlúposť ako príčina ateizmu. In: *Acta facultatis theologicae Universitatis Comenianae Bratislaviensis*, roč. 7, 2010, č. 2, s. 152–166.

10 MACINTYRE, A. C.: *God, philosophy, universities : a selective history of the Catholic philosophical tradition*. Lanham (MA) : Rowman & Littlefield publishers, inc., 2009, s. 174.

Rovnako nestačí chápať svet len ako matériu, ktorej vlastnosti a správanie popisujú zákony chémie a fyziky.¹¹

Najmä zlomové okamihy choroby, staroby či straty blízkej osoby nútia človeka zamýšľať sa nad zmyslom vlastného života i ľudského života ako takého, nad situáciou človeka vo svete i nad jeho konečnou budúcnosťou. Celostná perspektíva je dôležitá aj pre odborníkov pracujúcich v rôznych vedeckých oblastiach, lebo nedokážu naplno pochopiť význam toho, čo robia a čo objavujú, pokým nepochopia, aké má ich disciplína miesto v rámci systému iných disciplín a aký vzťah majú poznatky ich vedy k poznatkom ostatných odborov.

Úlohu zaoberať sa celostným pohľadom a definovať podstatu a miesto ostatných vied plnili na univerzitách artistické či filozofické fakulty. Na súčasných univerzitách, zameraných predovšetkým na dosiahnutie vedecko-technického či inak praktického pokroku, sa filozofia spolu s teológiou dostávajú na okraj záujmu, ba na mnohých univerzitách už tieto fakulty boli úplne zrušené. Štúdium filozofie sa javí študentom ako málo atraktívne, lebo je hodnotené len z pohľadu jeho užitočnosti pre prax: či umožní absolventovi nájsť si adekvátne a dobre platené zamestnanie, či výsledky tejto disciplíny prinesú ľudstvu nejaké hmatateľné dobro. Duchovná perspektíva, v rámci ktorej je potrebné a užitočné nájsť odpovede na otázky, ktoré sú pre rozvoj ľudstva i jednotlivca kľúčové a na ktoré nevie dať odpoveď nijaká z jednotlivých empirických vied, je pre väčšinu ľudí – okrem niekoľkých idealistov a filozofických nadšencov – nezaujímavá.

Zdá sa, že ku strate záujmu o filozofiu vo verejnosti prispeli aj samotní filozofi, ktorí v úsilí o profesionalizáciu a špecializáciu po vzore iných odborov, začali riešiť mnohé partikulárne a často životu veľmi vzdialené problémy, o ktorých boli schopní diskutovať už len so špecialistami z rovnakej oblasti, a to vysoko odborným jazykom, ktorý znemožňoval odovzdávanie ich poznatkov širšej verejnosti.¹²

Rozšírenie rozumu pomáha vidieť celok

Celkový pohľad na svet predpokladá nejaký jednotiaci prvok, ktorý môže poskytnúť viera v jedného Boha, stvoriteľa. Ako rozumný zdroj bytia všetkého jestvujúceho je Boh základom jednoty a pochopiteľnosti sveta, ale aj ľud-

11 J. Ďurček vo svojom príspevku poukazuje na to, že aj na formálne poznatky vied, fyziky či matematiky, možno nazerať z hľadiska ich transcendentného obsahu, krásy a zmyslu, a neostať len v rámci naturalistického pohľadu. Porov. ĎURČEK, J.: Fyzika a metafyzika na univerzitách. In: RADA PRE MLÁDEŽ A UNIVERZITY PRI KBS: *Nový humanizmus – výzva pre univerzitu*. Zborník z vedeckej konferencie. Badín : Kňazský seminár sv. Františka Xaverského, 2010, s. 180. Ideál celostného vzdelávania je už tradične súčasťou obsahu jezuitského vysokého školstva. K uvedenej problematike pozri JENÍK, L.: K teoretickým východiskám jezuitského vzdelávania. In: *Studia Aloisiana*, roč. 6, 2015, č. 4, s. 5–27.

12 Porov. MacINTYRE, A. C.: *God, philosophy, universities*, s. 176.

skej bytosti ako rozumnej a slobodnej. Preto sa téme vzťahu medzi rozumom a vierou, či medzi vedeckým a náboženským poznaním, venovali vo viacerých svojich príhovoroch, najmä na univerzitách, tak pápež Ján Pavol II. – ktorý tejto téme venoval aj encykliku *Fides et ratio* – ako aj Benedikt XVI.¹³

J. Ratzinger poukazuje na to, že hoci súčasné vedecké poznanie umožňuje dosahovať nevídané pokroky, na druhej strane spôsobuje, že sa stávajú čoraz ťažšie riešiteľnými otázky pravdy a hodnôt, života a smrti, lebo sa stráca prepojenie a nadhľad nad jednotlivými oblasťami poznania. Samotná veda nedokáže prekročiť svoje jednostranné chápanie toho, čo je považované za isté a zdôvodnené poznanie. A tak sa „objektívne“ poznanie čoraz viac vzdaluje od subjektívneho prežívania, rozum a city ostávajú oddelené a ako by uzavreté vo svojich oblastiach pôsobenia. To však spôsobuje, že tak veda, ako aj náboženstvo, strácajú svoju platnosť a vitalitu. Poznanie sa zužuje na čisto technicko-pragmatické a nové náboženské prebudenie je spojené skôr s magickými a poverčivými postojmi, zameranými na dosiahnutie istej moci a uspokojenie vlastných potrieb, než na pozdvihnutie človeka.

V autenticky prežívanom náboženstve však nejde o problémy, ktoré by podliehali vlastným, interným zákonom, ale má ľudí robiť schopnými uskutočniť „definitívne rozhodnutia, pri ktorých je vždy v hre celý človek a celok sveta“¹⁴. **Úlohou náboženstva je integrovať človeka v jeho celku, vzájomne organicky spájať cit, rozum i vôľu človeka, aby tak dokázal „odpovedať na výzvy, ktoré kladie pred neho svet, život a smrť, spoločnosť a vlastné ja, prítomnosť i budúcnosť“¹⁵, tvrdí Ratzinger.**

Na jednej strane je tu teda rozumová disciplína – filozofia, ktorá poskytuje teoreticky vypracovaný základ pre celostný pohľad – a ak ide o kresťanskú filozofiu, tento je vypracovaný už s ohľadom na existenciu jediného zdroja vzniku a existencie sveta, Boha. Na druhej strane je tu náboženstvo, ktoré zahŕňa aj zjavené pravdy viery. Prepojenie čisto rozumovo poznaných a zjavených právd zaisťuje teológia, aby potom v rámci svojej praktickej časti – pastorálnej teológie – poskytla ľuďom návody či usmernenia ako dobre žiť a nájsť odpovede na kľúčové existenciálne otázky.

Preto aj v dnešnom univerzitnom štúdiu zohrávajú filozofické a teologické štúdiá nezastupiteľnú úlohu. Im je totiž „zverené skúmanie bytia človeka v jeho celku, a tým aj poslanie udržiavať v bdelosti vnímavosť na pravdu“¹⁶.

13 Tejto problematike sa, aj keď zväčša implicitne, venovali konciloví otcovia na Druhom vatikánskom koncile. Porov. KARABA, M.: Vzájomný vzťah vedy a viery v dokumentoch Druhého vatikánskeho koncilu. In: *Studia Theologica*. Roč. 7, 2005, č. 1, s. 69–77.

14 RATZINGER, J.: *Fede fra ragione e sentimento*. Torino, 1998. In: <http://disf.org/ratzinger-fede-ragione-sentimento/> (16. 1. 2017), 1. časť.

15 RATZINGER, J.: *Fede fra ragione e sentimento*.

16 RATZINGER, J.: *Allocuzione per l'incontro con l'Università degli studi di Roma „La Sapienza“*. Internet (16. 1. 2017) <http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/>

To je trvalý a pravý zmysel oboch týchto fakúlt. Pritom si každá má zachovať svoju vlastnú identitu: filozofia musí zostať skutočne rozumom, ktorý hľadá v rámci vlastnej slobody a zodpovednosti, uvedomuje si svoje obmedzenia, a tým i svoju veľkosť a šírku – a teológia má naďalej čerpať z pokladov poznania, ktoré nevynašla ona sama, ktoré ju stále presahuje a ktoré práve preto, že nie je skrze reflexiu nikdy celkom vyčerpateľné, je stále výzvou na premýšľanie.¹⁷

Na príbehu zo života sv. Benedikta ilustruje Ratzinger dôležitosť takéhoto „rozšírenia rozumu“, aby bol schopný hľadiť nielen na to, čo je na zemi, ale sa povzniesť a vidieť aj to, čo je vyššie. Sv. Benedikt niekoľko dní pred svojou smrťou spával na najvyššom poschodí veže, kam viedli strmé schody. V noci, krátko pred matutinom, sa zobudil a modlil sa k všemohúcemu Bohu stojac pri okne. Hľadiac von do tmavej noci, uvidel náhle svetlo rinúce sa zhora, ktoré prežiarilo noc... V tomto videní sa udialo niečo podivuhodné: akoby pred očami uvidel celý svet, sústredený v jedinom lúči svetla. Pápež Gregor Veľký vysvetľuje, že ak Benedikt videl pred sebou svet ako jeden celok v maličkom lúči, nebolo to preto, že by sa „nebo a zem zmenšili, ale pretože sa rozšíril duch, ktorý na ne hľadel...“. Duch sa rozšíril, vysvetľuje Ratzinger, pretože nebol zaujatý jediným predmetom – keď pre stromy nevidno les – ale obrátil zrak na celok. Presnejšie: dokázal vidieť celok, pretože hľadel do výšky, a toho bol schopný, lebo rozšíril svoj vnútorný zrak.¹⁸

Výzva pre univerzity – nový humanizmus

So spomínaným rozšírením rozumu súvisí aj potreba „nového humanizmu“, o ktorom sa v nedávnej dobe diskutovalo v katolíckom univerzitnom svete. Tento by mal byť podľa slov Jána Pavla II. „otvorený transcencii a jej hodnotám, ktoré predstavujú jeho najistejší základ“¹⁹. Práve k nemu by mala viesť univerzitná formácia spájajúca vedecké bádanie v najrôznejších oblastiach s rozvíjaním ľudskosti v jej najvlastnejšom význame, teda v sporení s transcendentnými hodnotami viery.

Na tému nového humanizmu v univerzitnom prostredí sa nielen vo Vatikáne, ale aj na Slovensku konalo niekoľko konferencií.²⁰ J. Ďurček vo svo-

it/speeches/2008/january/documents/hf_ben-xvi_spe_20080117_la-sapienza.html/

17 Porov. RATZINGER, J.: Allocuzione per l'incontro con l'Università degli studi di Roma „La Sapienza“.

18 Ratzinger píše, že jeho interpretácia za zakladá na tom, čo sa píše v úvode diela Gregorio Magno: *Dialoghi II*, na s. 53–64.

19 JÁN PAVOL II.: *Discorso ai docenti universitari a San Domenico*, 18. apríla 1982. Internet (16. 1. 2017) In: http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/speeches/1982/april/documents/hf_jp-ii_spe_19820418_docenti-universitari.html/

20 Pozri zborníky z konferencií organizovaných RADOU PRE MLÁDEŽ A UNIVERZITY KBS: *Univerzita v službe novému humanizmu*. Baďín : Kňazský seminár sv. Fran-

jom príspevku na jednej z nich zdôrazňuje, že hlavným predpokladom výchovy k takému humanizmu je prekonanie bariéry medzi fyzikou a metafyzikou, resp. medzi prírodnými a humanistickými vedami, a tiež návrat k obrazu človeka ako duchovno-materiálnej bytosti. Kresťanskí prírodovedci, filozofi a teológovia majú podľa neho za úlohu vypracovať koncepciu nového svetonázoru, založeného na poznatkoch súčasnej vedy, ktorý by bol zahrnutý do náboženskej výchovy na rozličných stupňoch vzdelávania.²¹

Z rozsiahlej diskusie zhrňme aspoň pár podnetov ako možno konkrétne prispieť – či už v rámci katolíckych univerzít, teologických a filozofických fakúlt, alebo univerzitnej pastorácie – k formovaniu nového humanizmu:

(1) Zdôrazňovať, že „viera sa nebojí rozumu, ale ho hľadá a v neho dôveruje“²². Zároveň však treba hľadať „primeraný kozmologický a historický vzťažný rámec“, aby mladí ľudia dokázali vnímať ponuku viery ako „intelektuálne schodnú“. Treba tiež živiť „kultúrny profil viery ako intelektuálne platného úkonu, ktorý vytvára autentický humanizmus“²³.

(2) Poukazovať na dialogický charakter pravdy a jej súvislosť s tajomstvom, ktoré sa v kresťanstve nechápe ako niečo temné, ale ako to, čo je „neobsiahnuteľné z dôvodu priveľkého svetla“. **Tajomstvo predstavuje to, čo nemožno vyjadriť slovami či definíciami, no zároveň je základným predpokladom toho, že „zjavenie vecí a ich poznanie nemá ihneď charakter neprekonateľnej nudy“²⁴. Tajomstvo teda neleží niekde „mimo“ pravdu alebo „za“ pravdou, ale je jej trvalou imanentnou vlastnosťou.**

(3) Začleniť do teologickej a filozofickej reflexie kľúčové otázky dnešných čias a skúmať ich, a tak „vydávať konkrétne svedectvo o tom, ako je evanjelium schopné osvetľovať a usmerňovať ich riešenie“²⁵.

(4) Pripomenúť význam „historického času“, ktorý sa v dnešných časoch vytráca. **Kresťanstvo, ktorého ústredným motívom sú dejiny spásy odohrávajúce sa v čase – odvíjajúce sa od minulosti, cez prítomnosť až po svoj vrchol v „plnosti času“ – nemôže mať pohľad zúžený len na dnešný deň, či na najbližšiu budúcnosť.** Takýto presahujúci pohľad je rovnako potrebný

tiška Xaverského, 2008. *Nový humanizmus – výzva pre univerzitu*, 2010; tiež HORN, F., GALIS, T., ŠTEFANEC, J., SEDLÁČEK, J. (eds.): *Univerzita – miesto hľadania vzorov a kreovania osobností*. Bratislava : Kanet, 2012.

21 Porov. ĎURČEK, J.: Prírodné vedy a nový humanizmus. In: KLČOVANSKÁ, E., ŠTEFANEC, J. (eds.): *Univerzita v službe novému humanizmu*, s. 138.

22 JÁN PAVOL II.: encyklika *Fides et ratio*. Bratislava : Vydavateľstvo Don Bosco, 1998, 43.

23 KONGREGÁCIA PRE KATOLÍCKU VÝCHOVU – PÁPEŽSKÁ RADA PRE KULTÚRU – RÍMSKA DIECÉZA: *Univerzita v službe novému humanizmu*. Trnava : SSV, 1999, s. 56.

24 VON BALTHASAAR, H. U.: *Verita del mondo, Teologica I*. Milano : Jaca Book, 1987, s. 146.

25 KONGREGÁCIA PRE KATOLÍCKU VÝCHOVU, PÁPEŽSKÁ RADA PRE KULTÚRU A RÍMSKA DIECÉZA: *Univerzita v službe novému humanizmu*, s. 19.

pre jednotlivca – vzhľadom na jeho individuálny život, ako aj pre univerzitné spoločenstvo, ktoré pri riešení každodenných úloh spojených s výukou a prevádzkou univerzity nesmie strácať z dohľadu dlhodobú perspektívu hľadania pravdy, ktorá v konečnom dôsledku dáva zmysel všetkým jeho aktivitám.

(5) Naplňať zmysel pojmu univerzita²⁶ v spoločnom úsilí učiteľov i študentov o hľadanie celostnej pravdy o svete a o človeku.

Všetky tieto body by však ostali čisto v teoretickej rovine, teda v rovine rozumu, keby ich univerzitní študenti nemohli takpovediac hmatateľne zakúsiť v rámci života univerzitného spoločenstva. Najdôležitejšou charakteristikou univerzity v duchu jej pôvodného významu je prítomnosť spoločenstva mužov a žien, ktorí vedia, čo sa v ich oblastiach deje a ktorí o najnovších výsledkoch svojej vednej disciplíny kriticky uvažujú nielen z dôvodu svojej pedagogickej praxe, ale aj z dôvodu vlastného zainteresovania na bádani. Navyše majú „zmysel pre to, čo znamená žiť a dýchať v tomto spoločenstve“²⁷ a neustále reflektujú nad tým, čo znamená „život ducha“ na univerzite a aké je jeho miesto a hodnota v ľudskom živote. Hodnota života ducha sa totiž „môže ukázať len v reflektovanom uchopení toho, aké obohatenie prináša do života tých, ktorí si ho cenia“²⁸. Preto je učenie na univerzite skôr povoláním než zamestnaním, pričom základným záväzkom tohto povolania je „láska k pravde“²⁹, ktorá si vyžaduje úsilie o isté čnosti – odvahu, pravdovravnosť a pokoru.

Ak sú vysokoškolskí učitelia tiež veriacimi kresťanmi, do ich postojov k bádaniu, k učeniu, k študentom i kolegom by sa mala premietaj aj ich žitá viera, v ktorej „život ducha“ i „hľadanie pravdy“ nadobúda nový, transcendentný rozmer.

Univerzita preto plní svoju primárnu spoločenskú povinnosť tým, že „poskytuje študentom priestor, ktorý ich ochráni pred tlakom okolitého sveta, pred svetskosťou a pred nátlakom, ktorý sa ich snaží urobiť deťmi doby“³⁰. Preto nie je podstatné prispôbovať študijné plány a obsahy jednotlivých predmetov predpokladaným potrebám budúcnosti, ale skôr treba mladú generáciu pripraviť na to, aby sama dokázala tvorivo meniť túto budúcnosť a obnovovať svet.³¹

Hľadanie pravdy verzus súčasné trendy

Ak má univerzitná formácia plniť svoje pôvodné poslanie, ktorým je zameranie na pravdu a jej hľadanie, potom nesmie podliehať súčasným trendom, zdôrazňujúcim potreby praxe (automobilovej výroby, finančníctva) či

26 Pôvodné latinské slovo znamenalo *universitas magistrorum et scholarium*, teda spoločenstvo učiteľov a žiakov, presnejšie, určitý počet osôb spojených do jedného celku, ktorý je „otočený jedným smerom“ (zo slov *uni-versus*).

27 GAITA, R.: Kallikleova výzva. In: JIRSA, J. (ed.): *Idea university*, s. 124.

28 GAITA, R.: Kallikleova výzva. In: JIRSA, J. (ed.): *Idea university*, s. 130.

29 GAITA, R.: Kallikleova výzva. In: JIRSA, J. (ed.): *Idea university*, s. 131.

30 GAITA, R.: Kallikleova výzva. In: JIRSA, J. (ed.): *Idea university*, s. 135.

31 Porov. GAITA, R.: Kallikleova výzva. In: JIRSA, J. (ed.): *Idea university*, s. 134.

moderných odborov (informatika, manažment). Dialogický proces hľadania pravdy pritom nie je samoučelný, ale formuje zrelé osobnosti, ktoré sa dokážu zjednotiť a spolupracovať pri dosahovaní spoločného cieľa, ukazuje študentom cestu ako prekračovať čisto praktické a materiálne ľudské záujmy, povzbudzuje v nich vysoké ideály a otvára pred nimi široké možnosti ľudského rozumu a vôle. V tomto „rozšírení rozumu“ sa učia hľadiť na poznanie a na svet ako na vzájomne pospájaný celok a pri hľadaní pôvodu a zmyslu tohto celku tiež transcendoval čisto empirické skutočnosti a poznanie.

Vysokoškolskí učitelia majú svojim študentom odkrývať význam toho, čo znamená „život ducha“ zasvätený hľadaniu pravdy a zároveň ich majú pripraviť na úlohu obnoviť náš spoločný svet v duchu nového humanizmu. Ich nadšenie a otvorenosť, pokora i odvaha prekračovať už poznané a klásť si stále ťažšie otázky, má byť ukážkou tohto nového, integrálneho humanizmu, ktorý je plne ľudský svojím úctivým a dôveryplným prístupom voči druhým ľuďom a tiež svojím zameraním na vyššie ciele, ako len poznanie poskytujúce okamžitý praktický úžitok.

Použitá literatúra:

GAVENDOVI, O.: Hlúposť ako príčina ateizmu. In: *Acta facultatis theologiae Universitatis Comenianae Bratislaviensis*, roč. 7, 2010, č. 2, s. 152–166.

JÁN PAVOL II.: Discorso ai docenti universitari a San Domenico. Internet 18. apríla 1982. In: http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/speeches/1982/april/documents/hf_jp-ii_spe_19820418_docenti-universitari.html (16. 1. 2017)

JÁN PAVOL II.: Encyklika *Fides et ratio*. Bratislava: Vydavateľstvo Don Bosco, 1998, s. 43.

JIRSA, J. (ed.): *Idea university*. Praha: Academia, 2015.

JENÍK, L.: K teoretickým východiskám jezuitského vzdelávania. In: *Studia Aloisiana*, roč. 6, 2015, č. 4, s. 5–27.

KARABA, M.: Vzájomný vzťah vedy a viery v dokumentoch Druhého vatikánskeho koncilu. In: *Studia Theologica*, roč. 7, 2005, č. 1, s. 69–77.

KLČOVANSKÁ, E., ŠTEFANEC, J. (eds.): *Univerzita v službe nového humanizmu*. Badín: Kňazský seminár sv. Františka Xaverského, 2008.

KONGREGÁCIA PRE KATOLÍCKU VÝCHOVU, PÁPEŽSKÁ RADA PRE KULTÚRU A RÍMSKA DIECÉZA: *Univerzita v službe novému humanizmu*, MacINTYRE, A. C.: *God, philosophy, universities*. Lanham (MA): Rowman & Littlefield Publishers, Inc., 2009.

RADA PRE MLÁDEŽ A UNIVERZITY PRI KBS: *Nový humanizmus – výzva pre univerzitu*: Zborník z vedeckej konferencie. Badín: Kňazský seminár sv. Františka Xaverského, 2010.

RATZINGER, J.: Allocuzione per l'incontro con l'Università degli studi di Roma „La Sapienza“. Internet (16. 1. 2017) <http://w2.vatican.va/con>

tent/benedict-xvi/it/speeches/2008/january/documents/hf_ben-xvi_spe_20080117_la-sapienza.html/

RATZINGER, J.: *Fede fra ragione e sentimento*. Torino, 1998. Internet (16. 1. 2017) In: <http://disf.org/ratzinger-fede-ragione-sentimento>.

SESTRY KARMELITÁNKY (eds.): *Vzpomínky na Editu Steinovou*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1992.

VON BALTHASAAR, H. U.: *Verità del mondo. Teologica I*. Milano : Jaca Book, 1987.

Poznámka autorky príspevku:

*Tento príspevok venujem pamiatke môjho otca, ktorý bol spoluzakladateľom Kato-
lickej univerzity a oduševneným vysokoškolským učiteľom.*

*Autorka príspevku Mgr. Ing. Mária Spišiaková, rodená Ďurčeková, pôsobí na Te-
ologickej fakulte Trnavskej univerzity.*

